

Czynniki i trajektorie awansu polskiego przemysłu w globalnych sieciach produkcyjnych

Podstawową cechą zorganizowania gospodarczego świata jest jego podział na regiony rdzeniowe i peryferyjne. W tych pierwszych rodzą się innowacje, wytwarzane są produkty o wysokiej wartości dodanej, a rynek pracy cechuje się dużym zapotrzebowaniem na wysoko wykwalifikowanych pracowników i wysokimi zarobkami. Kontrastujące z rdzeniem peryferia w globalnym systemie produkcyjnym specjalizują się w wytwarzaniu standardowych, mniej zaawansowanych technologicznie a więc tańszych w produkcji wyrobów. Zdolność peryferii do poprawy pozycji w globalnych sieciach produkcyjnych jest przedmiotem ożywionej debaty, która obejmuje m.in. rozwój krajów Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski, jako pół-peryferii Unii Europejskiej. Kraje te postrzegane są przez wielu badaczy jako przypadek „zależnej” lub „filialnej” gospodarki, gdyż opierają swój sukces się na połączeniu wykwalifikowanej, relatywnie taniej kadry z napływem kapitału i innowacji z zagranicy. Niektórzy mówią wręcz o „ułamnym rozwoju”. Z drugiej strony liczne studia pokazują, że kraje Europy Środkowo-Wschodniej osiągnęły znaczący awans w stosunku do peryferyjnej pozycji jaką zajmowały na początku lat 1990., rozwijając nowe zdolności, czego wyrazem jest rosnący eksport wyrobów i usług o wyższej wartości dodanej do krajów rdzenia. Dlatego też zrozumienie zakresu, rodzajów, mechanizmów i czynników zmian pozycji polskiego przemysłu w globalnych sieciach produkcyjnych jest przedsięwzięciem badawczym, którego realizacja rzuci nowe światło na relacje rdzeń-peryferie i ich współczesną ewolucję. Jest to szczególnie istotne w sytuacji gdy zachodzące współcześnie zmiany technologiczne, ekonomiczne, polityczne i społeczne wskazują, że europejska i polska gospodarka znajdują się w punkcie zwrotnym rozwoju.

Głównym celem projektu jest uchwycenie zakresu i mechanizmów poprawy pozycji wybranych branż przemysłu średnio-wysokiej i wysokiej techniki w Polsce, silnie uzależnionych od inwestorów zagranicznych, w globalnych sieciach produkcyjnych. Poprawa tej pozycji (*upgrading*) rozumiana jest przede wszystkim jako rosnący udział wyrobów i usług o wysokiej wartości dodanej wraz ze zwiększającymi się kompetencjami przedsiębiorstw działających w Polsce. Autorzy odpowiedzą na cztery główne pytania badawcze:

1. W jakim stopniu zachodzi poprawa pozycji w globalnych sieciach produkcyjnych różnych typów firm przemysłowych (zagranicznych i krajowych, dużych i średnich, wytwórców produktów pracochłonnych i kapitałochłonnych, różnych branż)?
2. Jakie są trajektorie, mechanizmy i czynniki zmian pozycji w globalnych sieciach produkcyjnych?
3. Jakie są zależności między zmianami pozycji firm w globalnych sieciach produkcyjnych a warunkami zatrudnienia i sytuacją na rynku pracy?
4. Jaki jest wpływ cech regionów i miast na procesy zmian pozycji w globalnych sieciach produkcyjnych?

Autorzy przyjęli podejście łączące perspektywę globalnych sieci produkcyjnych z ujęciem ewolucyjnym. Koncepcja globalnych sieci produkcyjnych opiera się na przekonaniu, że ani cechy i strategie firm, ani cechy terytorium, same w sobie nie wyjaśniają procesów globalizacji – niezbędne jest uchwycenie dynamicznych relacji między nimi. Z kolei podejście ewolucyjne skupia się na mechanizmach zmian przestrzennych struktur gospodarczych, opiera się na ewolucyjnej teorii firmy i analizuje tzw. zależność od ścieżki (*path dependence*). W projekcie przeprowadzona zostanie analiza porównawcza trzech branż polskiego przemysłu o różnych cechach (samochodowego, lotniczego i produkcji sprzętu gospodarstwa domowego) w oparciu o ilościowe i jakościowe dane pierwotne i wtórne z różnych źródeł.